

Ion CAZABAN

Această tragedie cotidiană

Din câte știm, piesa simbolistului Maurice Maeterlinck nu a mai fost reprezentată în țara noastră, fie și într-o „versiune scenică”, așa cum s-a întâmplat recent la Oradea. Nereprezentată, *Intrusa* a fost, totuși, cunoscută – sub titlul *Oaspetele nepoftit* – în lumea noastră literară și considerată o operă de referință. Este tradusă de Alex. T. Stamatiad, inclusă într-un volum (1915), alături de alte două piese, *Interior* și *Orbii*, din ciclul de texte care, situate între mister și parabolă poetică, aduc o viziune înfiorată și, totodată, meditativă asupra Morții și condiției umane, regăsită obsesiv în sute de pagini scrise, în toate genurile, de Maeterlinck.

În piesa văzută pe scenă, o femeie agonizează. A născut în chinuri și moartea mamei pare un schimb necesar pentru viața copilului. Cei care o veghează – fiicele, sotul, cumnatul, bătrânul ei tată orb – mai speră, se mai amăgesc. Tratată simbolist, această tragedie cotidiană – după formula autorului – se află, de la început, sub semnul scenografic, ușor de înțeles, al ceasului care măsoară scurgerea orelor și al lămpii încă aprinse, a cărei flacără oscilantă aruncă umbre mișcătoare pe pereți. Așteptarea vindecării se împletește cu așteptarea unei rude, o călugăriță ce trebuie să vină în aceea seară. Printr-o suită de semnale stranie, prin cuvintele personajelor care le comentează, Maeterlinck obține un crescendo tot mai subliniat al neliniștii. Ruda așteptată întârzie, zgomotele anunță pe cineva invizibil, vântul suieră, copacii tremură, câinele se ascunde, lebedele par înfricoșate, lumina lunii amplifică angoasa tot mai greu de stăpânit. Senzația că, în întunericul grădinii, este cineva neașteptat – „oaspetele nepoftit” – crește tensiunea. Ușa nu se mai închide; afară, se aude, ciudat, o coasă tăind iarba... Sensibilitatea acută a bătrânului orb prinde semnalele înaintea tuturor. Aude pași pe scară, un suspin, un plâns, undeva aproape. Simte cum oaspetele nevăzut s-a așezat alături... Cu toții trăiesc o apăsare teribilă, teama îi sufocă, dar pe fereastra deschisă intră doar „o tăcere de gheață”. Este momentul culminant al neliniștii – probabil, când muribunda s-a sfârșit și o rază cu „licăriri stranie” străbate brusc vitraliul. Ceasul bate miezul nopții, „un zgomot foarte ușor, ca și cum cineva s-ar scula în grabă” este însoțit de tipătul, tot mai puternic al copilului, tăcut până atunci. Lampa s-a stins, dar când va fi lumină, nu va fi vizibil decât un trup fără suflare, nimic altceva. Pentru că și de astă dată, „restul e tăcere”.

Maeterlinck este preocupat de „mobilurile iraționale”, de ceea ce rămâne inexplicabil, presimțit doar, în replică la pretențiile științifice ale pozitivismului sau la cele de studiu exact ale naturalismului. Merită remarcat că, nu mult mai târziu, într-un articol dedicat dramaturgului, Pompiliu Eliade arăta necesitatea unei noi orientări în arta spectacolului: „se cuvine dar să ne apropiem tot mai mult de sfera în care omul trăiește aieva, de adâncurile lui nepătrunse; ne trebuie un teatru – cum să-i zicem? – static, adică un teatru rod al meditației lăuntrice, un teatru al imobilității și al tăcerii [...] ne trebuie un teatru *intern*, al înconștientului”.

Spectacolul orădean, realizat de Mihai Măniuțiu și Vava Ștefănescu, nu este nici imobil, nici tăcut – montarea însă evită „cuvântul zadarnic” (cum dorea și Pompiliu Eliade). Este teatru-dans, punctat de câteva replici, reluate uneori, care spun cât trebuie pentru înțelegerea emoțională nu numai a unei situații dramatice, dar al unui destin existențial.

Decorul (o cameră întunecoasă de castel, în text) este esențializat în sensul urmărit și adecvat tipului de spectacol, iar sugestiile auditive, indicate de autor, au fost parțial înlocuite cu altele care, în alt mod (amintindu-ne de Blaga) „sporesc a

lumii taină". Un târâit intens de greieri va însoți, cu scurte intermitențe, întregul spectacol. Despărțite de public printr-o pânză străvezie, personajele – șapte femei în alb și trei bărbați în negru – așteaptă pe platoul lucitor, sub zeci de becuri aprinse, ca un firmament înstelat. Bărbații sunt așezați pe scaune, sprijiniți în bastoane albe, de orbi (acum, nu doar bătrânul e orb). Femeile, în picioare, se mișcă încet, se opresc, se mișcă iar, tăcut. Pe toți îi unește aceeași așteptare încordată. Un cap alb, ca de ceară (semănând cu al unui copil), se clatină ușor, mai lent, mai grăbit, la nivelul platoului: e capul muribundeii ce va fi permanent acolo, printre acțiunile ce se vor desfășura agitat împrejur. Mișcarea femeilor în alb va exprima o îngrijorare crescândă. Deosebit de piesă, ele au o participare decisivă pe scenă. În piesă, accentul cădea pe senzațiile și presentimentele bătrânului – în acest spectacol, prioritară este mișcarea femeilor. Ele nu-și găsesc locul, se cuplează, se adună, se despart, mută scaunele în felurite combinații, se așază în tăcere, se răstoarnă ostenite cu scaun cu tot. Este o mișcare cu reluări și alternative, variat ritmată, cu accelerări și sincopă, cu frângerile și contorsiunile suferinței sufletești. Pașii percutează auzul. Capul de ceară al muribundeii atrage magnetic. Cea care se aruncă violent înainte, e prinsă de surorile ei, dar alunecă mereu, repetând apoi mișcarea. O imagine a neputinței și disperării. Rugăciunea spusă de cei trei bărbați – introdusă regizoral – nu calmează agitația femeilor. Respirația gâfâită, zbaterea rapidă a capului de ceară va anunța sfârșitul muribundeii. Și când răsună tipătul viu al copilului, capul parcă râde – dar poate nu...

Spectacolul este riguros conceput, atent finisat în modulațiile sale, și oricât i-am sesiza demersul cerebral, acesta nu-l împiedică să ne impresioneze profund.

Teatrul de Stat Oradea – Intrusa de Maurice Maeterlinck. Traducerea: Anca Măniuțiu. Versiunea scenică și regia: Mihai Măniuțiu. Asistenți regie: Vava Ștefănescu, Mariana Presecan. Decoruri și costume: Vioara Bara. Coregrafia: Vava Ștefănescu. Distribuția: Mariana Presecan, Ion Măinea, Dorin Presecan, Șerban Borda, Paula Chirilă, Angela Tanko, Corina Cernea, Codruța Ureche, Geo Dinescu, Mihaela Gerdan, Zentania Lupșe. Data premierei: 10 octombrie 2002.

Roxana CROITORU

Flăcări

Ultima premieră a stagiunii trecute de la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj, *Flacăra albă, flacăra neagră (Dybbuk)* de S. Anski reprezintă unul dintre spectacolele de rezistență ale repertoriului teatrului.

Creatorul spectacolului, regizorul David Zinder (Israel) format la școala lui Michael Cehov, se revendică ca un continuator al esteticii lui Vlad Mugur, copleșit de ultimele creații ale Meșterului.

Spectacolul oferă o reprezentare de mare rafinament și virtuozitate artistică. În povestea de iubire a Leei și a lui Hanan, eterna iubire imposibil de împlinit în plan terestru (Romeo și Julieta, Tristan și Isolda etc.), conflictul dramatic al piesei se țese din și pe fundalul poveștilor populare evreiești, din elementele ritualului, tainele sufletului tânăr sensibil și de atâtea ori de nepătruns.

Tânărul Hanan, iscoditor prea de timpuriu al Kabalei, moare fulgerător când află că Lea, fata pe care o iubește se va căsători, conform dorinței tatălui ei, bogătașul Sender, cu băiatul unui om înstărit. Nunta la care sunt poftiți și cei